



# אלי כהן

## החוקר של אש



## קורות איום

אלי כהן נולד במצרים בשנת 1924. אחרי מלחמת העצמאות עלתה משפחתו ארצה ואלי נותר במצרים ועסק בלימודי הנדסה ובפעילות ציונית בתנועות הציוניות שפעלו שם באותו זמן. ב-1957, בעקבות מבצע קדש, אלי גורש ממצרים והגיע ארצה. הוא התגורר בבתי ים, ובשנת 1959 נישא לנדיה – בת למשפחת עולים מעיראק; נולדו להם שלושה ילדים: סופי, עירית ושי.



# גיוס והכשרתו כלאום

בהיותו במצרים בגפו, פנה אליו ידידו שמואל (סמי) עזאר וביקשו לסייע לו ולחבריו אשר גויסו בידי יחידה 131 של המודיעין הצבאי בצה"ל. אלי הסכים לשכור בעבורם דירה אשר שימשה אותם בפעילותם, אך נמנע מכל קשר אחר עמם.

בקיץ 1954 נתפסו סמי וחבריו בעת פעילות מבצעית, שהונחו לבצע מהארץ ואשר עקב כישלונה ותוצאותיה הכואבות קיבלה את הכינוי: "העסק הביש".

אלי נקשר לפעילות הרשת, בגלל הדירה ששכר בעבור אנשיה, וזמן לחקירה קשה. הוא שוחרר לאחר שחוקריו הבינו כי לא השתייך לרשת ולא ידע דבר על פעילותה.

ב-1957 מיד עם הגעתו ארצה זומן אלי לריאיון אצל קצין הגיוס של יחידה 188 באמ"ן (יחידה 188 היא ממשיכתה של יחידה 131 אשר עברה שיקום יסודי אחרי "העסק הביש").

יחידה 188 הופקדה על גיוס לוחמים בארצות ערב, על הכשרתם והפעלתם

למטרות איסוף מודיעין ומשימות מיוחדות.

לאחר שהובררה מעורבותו ב"עסק הביש", נפסל אלי לגיוס ליחידה 188 משום שהיה מוכר למודיעין המצרי. גיוסו התאפשר רק בשנת 1959 כאשר זומן מחדש לריאיון (הפעם ביוזמתו שלו).

במאי 1960 לאחר שנמצא מתאים לגיוס החלה הכשרתו במערך ההדרכה של יחידה 188.

אלי היה אז נשוי טרי ובעת ההדרכה נולדה בתו הבכורה – סופי.

הוא המשיך בהכשרתו בנושאים שונים בפעילות חשאית ובהסתערבות, וסיים אותה בסוף שנת 1960.

בינואר 1961 נשלח אלי לארגנטינה כדי לבסס בה את סיפור חייו החדש כערבי ארגנטיני ממוצא סורי,

בשם כמאל אמין ת'אבת, ולהשיג זהות חדשה ותעודות חדשות בהתאם. אלי למד תחילה כל מה

שהיה יכול ללמוד על ארגנטינה, וכן את השפה הספרדית.

הוא מצא עבודה ולאחר שקיבל את מסמכיו הארגנטיניים, החל להתערות בקהילה הערבית המקומית

והיה לאחד מחבריה. בכך סיים אלי בהצלחה רבה את פרק גיוסו, הכשרתו כלוחם ובניית זהותו

החדשה.

בסוף שנת 1961 הוא נשלח לאירופה כדי לבנות לעצמו זהות עסקית כנציגה של חברה בלגית בשם

"רפימקס" לייצוא וייבוא, אשר שולחת אותו מטעמה לסוריה.

עתה הוא היה ערוך ומוכן להישלח לסוריה כלוחם מטעם יחידה 188 באמ"ן.

# פעילותנו בסוריה

בינואר 1962 נכנס אלי כהן בפעם הראשונה לסוריה והתמקם בדמשק. משימתו העיקרית – התרעה על מלחמה באמצעות איסוף מודיעין ממקורות שונים על הנעשה בסוריה ובצבאה. בדמשק שכר אלי כהן, על פי ההנחיות שקיבל, דירה שצופה אל המטכ"ל הסורי. זאת כדי לאפשר לו, בין היתר, להבחין במו עיניו בפעילות חריגה ולדווח עליה בזמן אמת.

הוא ביסס את דמותו כאיש עסקים מצליח, לאומן סורי ואדם נדיב מאוד: נדיב במתנות לאנשים אשר הוא חפץ בקשרים עמם, נדיב בתרומות לקופות המפלגות השונות וכן לצדקה. כך, בשילוב אישיותו הכובשת וכישרונו המיוחד בקשירת קשרים, הוא הצליח בזמן קצר מאוד להתחבר לקבוצה של אנשי מפתח במערכת הצבאית והפוליטית בסוריה. ידידיו אלה של כמאל אמין ת'אבת בטחו בו, ובלי לדעת מיהו באמת חברם החדש, שוחחו בנוכחותו על נושאים צבאיים ומדיניים, לקחו אותו לסיורים ולביקורים ברחבי סוריה וחיברו בינו ובין אישים אחרים; כל אלה תרמו לו מידע רב וחיוני אשר עניין את קהילת המודיעין בארץ.

מגוון הידיעות שהעביר אלי כהן למטה היה רחב מאוד והוא כלל בין היתר מידע על תנועות הצבא וחיל האוויר הסורי, מינויי מפקדים, קבלת נשק ואמצעי לחימה חדשים, וכן מידע על יציבות המשטר והלכי הרוח בסוריה.

ב-1964 העביר מידע חשוב על אודות הפעילות הסורית להטיית מקורות הירדן, דבר שאפשר לישראל לסכל את המהלך הסורי.

באותן השנים שבהן פעל אלי הוא היה האוזניים והעיניים של מדינת ישראל בעורפה ובעומקה של סוריה.

את המידע שאסף היה אלי כהן מעביר באמצעות משדר שסופק לו, ושאותו הסליק בפריטים תמימים, שניתנו לו למטרה זו. השדרים ששיגר וקלט מהמטה בארץ היו מוצפנים ושודרו במועד שנקבע עמו מראש. כמו כן השתמש אלי בכס"מ (כתב סתרים – שימוש בדיו סמויה), הוא נהג לכתוב מכתבים תמימים לחברת "רפימקס" והיה משלב בהם מידע שאותו הוסיף בדיו הסמויה. ברשותו של אלי הייתה גם מצלמה והוא נהג לצלם בתמימות אתרים חשובים בעת טיולים שערך עם חבריו הסורים.

בדצמבר 1962 ביקש אחד מידידיו של אלי – מי שהיה תת שר לענייני הסברה בסוריה – שיתראיין ברדיו דמשק על חייו ועל חיי הפליטים הסורים החיים בארגנטינה. אלי נענה לבקשה ואכן התראיין ברדיו דמשק ודיבר בערבית במבטא סורי מושלם, ללמד על כישרונו הרב הן בקליטת שפות והן בחייו בכיסוי מורכב ומסוכן ובלחץ תמידי.

# תפיסתנו והוצאתו לאור

ב-3 השנים שבהן פעל אלי כהן הוא ביצע 5 גיחות לסוריה. שלוש הגיחות הראשונות נעשו במסגרת יחידה 188 באמ"ן. יחידה זו הועברה ב-1 באוקטובר 1963 למוסד, על המטה שלה ועל לוחמיה, והמשיכה לפעול במקומה החדש בהתאם למתכונתה הישנה. וכך את שתי גיחותיו האחרונות עשה אלי כבר במסגרת המוסד. ארבעת הגיחות הראשונות נמשכו כחצי שנה כל אחת, ובגיחתו החמישית נחשף אלי כהן ושירות המודיעין הסורי תפסו.

בספטמבר 1964 הגיע אלי ארצה. בביתו חיכו לו בנותיו: סופי ועירית וכמובן נדיה אשתו אשר הייתה בחודשי היריון מתקדמים עם בנו – שי.

חופשתו הוארכה כדי שיוכל להימצא בלידת בנו ולשהות במחיצתו כמה ימים.

בסוף 1964 שב אלי כהן לדמשק וב-26 לינואר 1965 הגיע ארצה מברק מהמודיעין הסורי המודיע כי אלי נתפס ומוחזק על ידם.

המברק הגיע בתדר ובשעה שבהם נהג אלי לשדר. המסר הועבר בערבית ובאותיות לטיניות. היה ברור כי אלי נמצא בידי הסורים, והחל מאמץ קדחתני חובק עולם בניסיון לשחררו.

במרס 1965 נפתח משפטו. זה היה משפט נטול צדק ומגמתי מראשיתו. לא ניתנה לאלי זכות להגנה משפטית ולא זכות לערער על גזר דין המוות שקיבל בתום עשרת ימי המשפט.

מקום קבורתו של אלי כהן לא נודע עד היום, ולמרות פניות אין-ספור של המדינה ושל משפחתו מסרבים הסורים להחזיר את עצמותיו לקבורה בישראל.

## שאלות

1. הכינו תעודת זהות לאלי כהן ד"ל מתוך המידע הכתוב. התייחסו למקום ושנת הולדתו ולאילן היוחסין המוזכר בקטע.
2. מה הוגדר: "עסק ביש" ומדוע קיבל כינוי זה? יש לענות בהרחבה.
3. מה היה תפקידו של אלי כהן בפעולה המבצעית בשנת 1954?
4. מדוע גיוסו של אלי כהן התאפשר רק בשנת 1959?
5. ב-1961 מבסס אלי כהן את חייו מחדש. הסבירו למה הכוונה?
6. אלי כהן הוכשר לבנות זהויות שונות. כתבו מהן הזהויות השונות לפי הסדר כרונולוגי.
7. בינואר 1962 נכנס אלי כהן לראשונה לדמשק. מה היה תפקידו?
8. "בשילוב אישיותו הכובשת וכישרונו המיוחד בקשירת קשרים", - הסבירו כיצד תכונות אופיו עזרו לו בהצלחת המשימה?
9. אלי כהן העביר מידע בנושאים שונים. כתבו מהם הנושאים המוזכרים בקטע?
10. באותן השנים שבהן פעל אלי הוא היה האוזניים והעיניים של מדינת ישראל - הסבירו את המשפט.
11. כיצד היה מעביר את המידע?
12. בשנת 1962 התראיין לרדיו בדמשק ו"דיבר בערבית במבטא סורי מושלם" - מה משפט זה מלמד אותנו על דמותו של אלי כהן?
13. כתבו מהי נקודת המפנה שגרמה לתפיסתו של אלי כהן?
14. במרס 1965 נפתח משפטו של אלי כהן. האם קיבל אלי עזרה משפטית? הסבירו את תשובתכם.
15. כתבו מכתב ובו הביעו דעתכם באשר לתפקידו של אלי כמרגל עבור ישראל. יש לכתוב על פי כללי הכתיבה והארגון הנלמדים בכיתה. הקפידו על משלב לשוני גבוה, סימני פיסוק, כתב קריא וברור.